

УДК: 371.13

Сисоєва С.О.
м.Київ**НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА В УМОВАХ
ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ**

У статті сформульовано і обґрунтовано принципи розвитку неперервної освіти в умовах полікультурного глобалізованого світу. До таких принципів віднесено принципи: пріоритетності особистості людини та її розвитку; полікультурності і толерантності у міжкультурному середовищі; конвергенції і глобалізації; переходу від знаннєвої парадигми освіти до компетентнісної; спрямованості на забезпечення стійкого розвитку цивілізації; неперервності і фундаментальності освіти; інформатизації.

Швидкозмінність і швидкоплинність глобальних процесів суспільного розвитку, що відгукнулися всебічними інтеграційними тенденціями в світі, інформаційний «вибух» у суспільстві, зумовлений появою нових інформаційних технологій, значущі соціально-економічні трансформації в постсоціалістичних країнах викликали необхідність модернізації сучасної освітньої галузі та висунули освіту на одне з пріоритетних місць у державній політиці кожної країни, надали освіті статусу гаранта незалежності й національної безпеки кожної держави.

Модернізація сучасної освіти є закономірним історичним процесом, пов'язаним із необхідністю зміни освітньої моделі, що сформувалася в умовах індустріальної культури і вступила у протиріччя з культурними реаліями постіндустріального суспільства. Модернізація, як процес удосконалення будь-якої системи в нових умовах, у тому числі й освітньої, починається з нової філософії, нової культури. На сучасному етапі цивілізаційного розвитку – це філософія і культура постмодерна. Саме в контексті цієї філософії

і культури модернізація сучасної освіти спрямована не тільки на оновлення змісту, форм і методів освітньої діяльності, а й торкається *самого розуміння сучасної освіти як неперервної*, спрямованої на формування творчих людей глобального інформаційного суспільства XXI століття, здатних до саморозвитку та навчання упродовж життя. Усвідомлення кожним членом суспільства *необхідності і значущості неперервної освіти* для підтримки власної конкурентоспроможності на ринку праці, в тому числі й міжнародному, є особливо важливим для динамічного розвитку кожної країни, підвищення її статусу у світовому співтоваристві.

Сформулюємо *принципи розвитку неперервної освіти* в умовах сучасного полікультурного глобалізованого світу. До таких принципів можна віднести:

- пріоритетності особистості людини та її розвитку;
- полікультурності і толерантності у міжкультурному середовищі;
- конвергенції і глобалізації;
- переходу від знаннєвої парадигми освіти до компетентнісної;
- спрямованості на забезпечення стійкого розвитку цивілізації;
- неперервності і фундаментальності освіти;
- інформатизації.

Обґрунтуємо їх.

Людина як особистість, можливість її розвитку як вільної і цілісної, була і залишається предметом духовних, інтелектуальних, емоційно-моральних пошуків зарубіжних і вітчизняних філософів, педагогів, психологів. Сьогодні, в контексті нових реалій, науковці та практики звертаються до концепції особистісно орієнтованої освіти, найважливішим підґрунтям якої є осмислення особистості, шляхів її розвитку і перетворення на теренах світової і національної культури. *Постіндустріальна культура підкреслює унікальність людини*. В епоху, коли будь-яка інформація доступна у будь-який час, у будь-якому місці, *розвиток суспільства і світової економіки визначаються знаннями у формі ідей і технологій їх реалізації*. Інтелект і творчий потенціал людини стають основною продуктивною силою суспільства, підвищується роль людського фактора, *особливо таких якостей людини, як її самобутність і самоцінність*. Са-

морозвиток і самореалізація в постіндустріальній культурі стають важливою суспільною цінністю, а *розвиток творчого потенціалу людини, формування її як компетентної особистості, здатної до самовдосконалення, прийняття самостійного рішення і навчання впродовж життя – завданням педагогіки постіндустріалізму.*

У другій половині ХХ століття зростання етнічної і расової самосвідомості, розширення міжнародного співробітництва, посилення міграційних процесів у світовому масштабі сприяло девальвації ідеалів монокультуризму. Людина в сучасній соціокультурній ситуації знаходиться на рубезжі культур, взаємодія з якими вимагає від неї діалогічності, толерантності, розуміння й поваги до культурної ідентичності інших людей. Монокультурним підходам як контрпродуктивним протиставляються сьогодні полікультурні. Найбільш яскраве вираження ця тенденція знаходить у філософії постмодерна. Разом з тим оптимальна освітня стратегія вибудовується при толерантному поєднанні принципів монокультурності і полікультурності. Саме така стратегія розвитку освіти віднесена ЮНЕСКО до глобальних освітніх стратегій ХХІ століття. З одного боку людина має усвідомлювати свої коріння, а з іншого – з повагою відноситися до інших культур. Тому *одним із завдань сучасної освіти є виховання людини толерантною, здатною до діалогу, сприймання й створення світу в гармонії його багатовимірності, людини, здатної до життя у полікультурному та міжкультурному просторі.* Культурологічний підхід все більше застосовується при вирішенні таких важливих теоретичних і практичних проблем освіти, як розробка концепції змісту освіти, формування нормативних матеріалів щодо модернізації освіти, зокрема, шкільних стандартів і стандартів педагогічної освіти. У контексті культурологічного підходу освіта розглядається як соціокультурна система, яка забезпечує культурне наслідування (трансляцію культурних норм, цінностей, ідей); розвиток людської індивідуальності; підготовку людини до успішного існування у соціумі, власній культурі, полікультурному середовищі; як процес прилучення людини до культури і в той же час результат інтеріоризації культури, включення її в світ людської суб'єктності. Культурологічна освітня парадигма набуває важливого значення для виховання в учнів толерант-

ної поведінки в полікультурному та між культурному середовищі, поваги до Іншого.

Процеси глобалізації викликають необхідність уніфікації норм і стандартів, які регулюють практично всі аспекти громадського життя. Проте уніфікація і «глобальна сумісність» не заперечує того, що успіх, розвиток й процвітання нації значною мірою залежать від того, наскільки повно характеристики національної культури і ментальності відповідають параметрам політичної й економічної систем. Таким чином, *глобалізацію можна розглядати як нескінченний процес адаптації і пристосування у полікультурному середовищі сучасного світу*. У результаті взаємодії на глобальному рівні змінюються норми, що неминуче призводить до змін у середині суспільства і його соціальних інститутів. Зростають масштаби інтернаціоналізації багатьох сфер суспільної діяльності, в тому числі й освіти, що надає синергетичний поштовх подальшому розвитку глобального середовища, зокрема освітнього. Це виявляється в процесах *конвергенції і глобалізації освіти*, в інтернаціоналізації університетів та інших вищих навчальних закладів й тих навчальних програм, які вони пропонують, а також форм і методів оцінки якості освіти та рівнів наукової і практичної професійної підготовки (ліцензування, акредитація, сертифікація, аудит і т.п.). Глобалізація яка виявляється у швидкій інтеграції ринків, переміщенні капіталів і значному розширенні інвестиційних потоків в усьому світі, призводить до небезпеки щодо стійкого розвитку цивілізації. Тому сьогодні необхідна така освітня модель, яка спроможна задовольнити потреби теперішніх і майбутніх поколінь землян, подолати фундаментальні *протиріччя у розвитку як суспільства, так і самої освіти*, забезпечити виживання людського роду, зберегання біосфери, вихід з глобальної соціоприродної кризи. Саме *в орієнтації людей на превентивні дії, пов'язані з творенням ноосфери, можна вбачати нову творчу функцію освіти* для стійкого розвитку цивілізації, яка співзвучна глобальним перспективам третього тисячоліття (друга декада якого оголошена: «Освіта для стійкого розвитку») [2].

Основна особливість економіки постіндустріального суспільства полягає в тому, що *новітні знання стають головним джерелом конкурентної переваги*. Така ситуація зумовлена інтенсивним розвитком

технологій і впровадженням результатів технологічного прогресу у виробництві і сфері послуг, посиленням орієнтації праці на особистісну інтелектуальну діяльність. *Скорочення життєвого циклу знань зумовлює необхідність неперервного навчання фахівців.* Саме цим пояснюється підвищення ролі *неперервної професійної освіти* і перехід від *знаннєвої парадигми освіти до компетентнісної*.

Вимоги до професійних якостей фахівця визначаються *рівнем технологічності виробничих процесів.* Додаткова освіта і професійний розвиток фахівців є необхідною умовою існування будь-якої організації в сучасному економічному середовищі. *Освіта втрачає свій разовий характер і набуває риси регулярного, неперервного процесу.* На цьому фоні зростає потреба у виробництві знань для всіх секторів економіки. Ця проблема вирішується сьогодні як освітніми установами, так і самими організаціями і підприємствами, зацікавленими в підвищенні рівня кваліфікації фахівців та робочої сили.

Неформальна освіта, яка здійснюється поза державними навчальними закладами, є достатньо «самостійною» сферою. Сьогодні поняття неформальної освіти охоплює широкий спектр освітніх послуг, спрямованих на набуття нових і вдосконалення вже набутих професійних знань, умінь і навичок фахівців. Основними формами такої освіти є професійна перепідготовка, стажування й підвищення кваліфікації, *корпоративна освіта*. Корпоративна (внутрішньо-фірмова) підготовка і перепідготовка кадрів в економічно розвинених країнах носить характер могутньої індустрії, яку по масштабах можна порівняти з системою отримання населенням загальної середньої освіти. В організації *корпоративного навчання* лідерами є великі багатопрофільні корпорації, що діють, як правило, в галузях високих технологій. Найбільший розвиток система корпоративної підготовки кадрів отримала в США та Японії, де існують спеціальні Закони про професійне навчання робітників підприємств. Однією з форм реалізації системи корпоративного навчання й розвитку персоналу є корпоративні університети. Сьогодні в усьому світі існує близько 1200 університетів практично у всіх галузях, які належать різним компаніям. Корпоративний університет – це набір комплексних навчальних програм з окремих курсів підвищення кваліфікації й професійного розвитку фахівців, побудованих за принципом

модульності. Визначальним чинником надання якісних освітніх послуг є здатність *прогнозувати* майбутні потреби працедавців у кадрових ресурсах.

Впродовж останніх десятиліть можна спостерігати *зміну функції професійного навчання* від набуття умінь і навичок, необхідних для роботи, до філософії функціонування сучасної організації [1] та підготовки *компетентного фахівця* (професійне навчання з метою набуття умінь і навичок, необхідних для виконання роботи (job-skills training); професійне навчання у напрямі підвищення якості керівних кадрів; виникнення теорії організаційного розвитку; розвиток системи корпоративного навчання, пов'язаний з посиленням ролі інформаційних технологій у різних сферах життя й професійної діяльності). *Найважливішими напрямками професійного розвитку сучасного фахівця вважаються*: розвиток творчого мислення і когнітивних навичок найвищого рівня (компетенцій); формування умінь роботи з ресурсами професійної інформації, необхідною для прийняття й ухвалення рішень в різних галузях. Окрім оволодіння необхідними професійними знаннями й навичками, співробітники організації в процесі корпоративного навчання оволодівають *єдиним поняттєвим апаратом, єдиною методологією та ідеологією*. Таким чином, створюється *система управління знаннями організації*. В умовах переходу до економіки, заснованої на знаннях *найважливішою функцією управління є управління знаннями*. Управління знаннями починається з визначення знань, необхідних організації для досягнення її завдань. Основні проблеми тут пов'язані з формуванням знань, їх розповсюдженням та застосуванням. *Розповсюдження знань у необхідних об'єктах є основною функцією сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій*.

У країнах Європейського союзу ступінь впровадження інформаційних технологій у вищих навчальних закладах розглядають, виходячи з критеріїв: доступ до мережі Інтернет; мотивація до використання інформаційних технологій у навчальному процесі й компетентність, що дозволяє використати інформаційні технології [3].

Реалізація Лісабонської декларації дозволила в країнах Європейського союзу поліпшити стан інформатизації освіти. Як відзначається Британським освітнім агентством з комунікацій і технологій (ВЕСТА),

аналіз застосування інформаційних технологій у вищій освіті країн Європейського союзу показав, що у студентів відзначається зростання ступеня задоволення навчальним процесом з 50% у 2002 р. до 99% у 2006 р. Більша кількість професорсько-викладацького складу стверджує, що використання інформаційних технологій сприяє підвищенню якості викладання й зниженню навантаження на викладача: в 2002 р. такої думки дотримувалися 50% опитаних викладачів вищої школи країн Європейського союзу, в 2006 р. – 81% відповідно. За рахунок впровадження інформаційних технологій підвищилася залученість студентів у навчальний процес. Студенти активніше беруть участь у формулюванні цілей навчання. Підвищився рівень мотивації до навчання з 16% у 2002 р. до 47% у 2006 р. [3]

Процеси глобалізації і конвергенції освіти вимагають гармонізації міжнародного освітнього простору, що можливе за умов уніфікації вимог до національних систем освіти; стандартизації технологій навчання; стандартизації технологій управління знаннями. Сьогодні ми стали свідками формування нового явища в освіті – *глобального міжнародного освітнього середовища*, головним чинником розвитку якого є індустрія інформаційних технологій. Створення глобального міжнародного освітнього середовища потребує від всіх країн цілісної технологічної стратегії, без якої єдине середовище розпадеться на окремі несумісні складові з багатократним дублюванням навчальних матеріалів, розпорощенням зусиль по локальних навчальних системах.

Література:

1. Глобализация и конвергенция образования: технологический аспект. Научное издание.- М., 2004.-540 с.
2. Урсул А., Романович А. Всемирный саммит по устойчивому развитию: итоги, надежды, перспективы // Вестник высшей школы, 2003. – №4. – С.3-12. – С.4. – С.8-9. – С.10-12.
3. Harnessing Technology Review 2007: Progress and impact of technology in education [Електроний ресурс] – <http://publications.becta.org.uk> – 80 р.

Стаття надійшла до редакції 01.12.09